

ויאמר אליהם, אל תרגזו בדרך. פ' רש"י: אל תתעסקו בדבר הלכה, שלא

תרגז עליכם הדרך, ד"א אל תפסיעו פסיעה גסה, והכנסו בחמה לעיר.

שורש אלו הדברים הובא בפרט במסכת תענית (כ"ז) בשם ר' אלעזר: אמר להם

יוסף, אל תתעסקו בדבר הלכה, שאם תרגזו עליכם הדרך.

והמאור עינינו במה, הכל יקר על התורה, פירש עד אשר דן, את כל

השינון לפרטים, ע"ש באורך. ואולם נשאר לנו מקום לדרוש בעקביו, דלכאורה

גוף דבר הודעה תמאה מאד. מה עינין הרוגז האמור בדרך עצמו, באשר

כונת הפסוק פשוטה היא, וכדפי' רש"י בהמשך דיבורו: לפי שהו נבלמים, היה דואג

שלא יריבו בדרך על דבר מכירתו וכו', ע"ש. כלו' אל תרגזו אתם בדרך, אלא מהרו וכו',

ומה נאו ג"ל להכניס גזה דבר הלכה כלל?

וכ' להטיר תחילה שינוי הלשון בדברי רש"י בדברי ר' אלעזר, במה שרש"י אמר:

שלא תרגזו עליכם הדרך, ל' נקבה, וכונתו בתורה עצמה, משום כי "דרך" בלשון נקבה

אי קרי תורה, כדא' בריש קידושין, ע"ש. אך, בלישנא דר' אלעזר, הדבר אינו מפורש עד-כאן,

ואי-בטית אימא "דרך" כמשמעו, דרך מאס: שאם תרגזו עליכם הדרך, פ' שאם תפול

מלחמה בדרך בניכם אם תרגזו זה גזה על פ' ההלכה, משום כי "דרך" בלשון

זכר אי קרי מלחמה. דודא כי אם יריבו בניהם, זה אינו אלא על פ' ההלכה בסוד

מחלוקת לשם שמים. וכש' פירש בסוף דבריו לא לפ' ההלכה אלא לפ' האוסר:

על ירך נאמר, אתה ספרת לשון הרע עליו וגומת לנו לשנאנו. ע"ש, ולפלא פירש.

ויש כן לדייק כי פירש רש"י בתלמוד על מאמר ר' אלעזר, בלשון שאם

"תתעו", דפירושו שאם תהיו "תועים", כאדם "תועה" בדרך מחמת רוגז של מאס

ומתן בהלכה. ונקשה, למה לא פירש נמי בלשון "תשעו" בהתאם לפירושו במקרא,

פ' שאם "תשעו" בתורתכם מחמת עסקי הנסיעה וההלוק; והנה, תרי הפירושים

קשיין אהדדי בדברי רש"י, ואין לומר דהיינו קך.

דאם כן, למא לא הביא רש"י גיל המאמר בשם אומריו, או ברבותינו פירשו,

כדרגילוג. דלכאורה, סוף סוף הם הם הדברים. ומתוך דברי קושיתא דא,

וגם כי לרוב העולם אין כן מקום לעין, יתגאר בע"ה כי רש"י ראה בזה

חידוש גאון מדברי ר' אלעזר.

ולחייקן דברינו, יש להקדים המאמר דבסוף כתובות : ואם אין אתה עולה
הזרה בשלושה דברים וכו', אלא שלישי בישיבה שלישי בשמירה, שלישי
בהלוך' וטדע כי תחומא של התלמוד בישיבה, ושל המשנה בשמירה, ושל
המקרא בהלוך. ורצו בזה, שלישי גמרה שלישי משנה שלישי מקרא, בסוד
אשר לא הלך בעצת רשעים, פורקי עול המקרא, ודרך חטאים לא עמד,
פורקי עול המשנה, ובמושב לצים לא ישב, פורקי עול הגמרה. ואמרו
 ישיבה כנגד דברי הלכה, שדברי הלכה הם הקשים ביותר, שכל עסק דבר
 הלכה לברר הקציות העומדות, בספק, ולריכה ישיבה ביעוד חכמים; אבל,
 לגרוס המשנה בשמירה סג', דיץ לה סמיכה; ולקרוג, אפילו בלכתו בדרך,
 כמובן.

ולענין, כאילו רמז להם יוסף : אל תהיו כמארי הלכה כמתוך

גרסת המשנה הראשונה, כלו פסק דינכם הקדום במה שמכרתם אותי ;
 באשר אתם בדרך, דהיינו תורת הדרך לעלול אל אבי דוקא. ושם תפטרנו
 לעמוד בתחומה של המשנה, באשר דנתם אגוי ברובג, ואז תרגל לכם
 הדרך תלכו בה, כלומר התורה עצמה, במה שחזרתם ליהיות כמבל. עולם.
 והו שלא תרגל עליכם הדרך כדפירש רש"י במקרא, "תרגל" ל' נקזה.
 דאם מתעסקים בדבר הלכה בדרך, בסוד דבר יוס ב' וכו', גונב איש ואכירו
 וכו', ודאי יהיו "טועים", דהליכוג עולם לו, ואין לו האמור כאן אלא יוסף,
 דאין דן יחיד: אלא אחד, והוא כלל האחד, דכתיב והאחד איננו, וכל זה שייך
 בלכתם בדרך.

אבל בשבתם בבית שאני; דיץ כאן ישיבה, דכתיב וישב יעקב,
 וכאן יש להם אב גקן, ומיילא אל תקרי הליכוג, אלא הלכות.

ובזה יובנו גם כן דברי המדרש, אשר לכאורה נראין כסותרין שאלג דברי
 הגמרה: "אל תעמדו עצמכם כדבר הלכה", באשר בא בכון פ' החכמים,
 דכונת המדרש במגרס דוקא, ש' דרך המשנה בעלמא, ולכן דקדקו לומר
 אל תעמדו וכו' ולא בהתעסקות, וכדיתבאר עוד בטמאך.

וכל זה בא ודאי להחזוק הקושיא : למה פירש רש"י דרך גו בשם תורה, ודרך גו כמשמטו, והיה לו לרש"י לפרש בלשון "תטנו" בפירושו בתלמוד נמי.

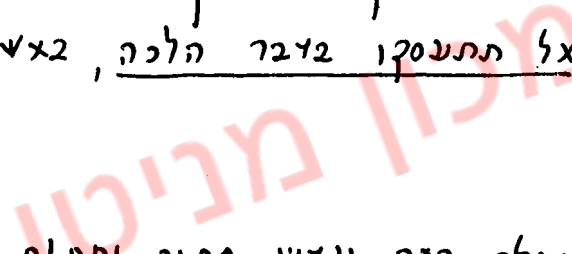
..

ועוד יש להקדים אשר נ' קל להבין דרך הנסתרות בזה, ברמז לשינון התפלה, באשר ה' אלעזר היה עצמו רב גוברא בהלכות תפלה כמו שהובא בר"ש פרק ה' דברכות (ע"ש), וזוהי כי זה הדרך נקרא בפסוק "עליה אל האב", דאין לך דרך עליה כמו אלא תפלה מאלי.

ולר: "אין עומדין להתפלל לא מתוך דין, ולא מתוך דבר הלכה, אלא מתוך הלכה פסוקה", בסוד רב אשי עבד כברייתא, דהיה טרוד בכל ענין

מכל המחלוקת דבי-מדרשא, דאין תפלה עולה מתורת המחלוקת, אפילו מאלו המחלוקתו לשם שמים, אשר עליהם כתיב "רגזו ואל תחטאו" ^{מכאן} ^{האשר} ^{וש להגיד} ~~אין מקום להאריך~~ אך, "הלכה פסוקה" כמקרא דמיא, ונקראת פסוקה משום כי לא נשאר מקום לספק.

וא' עפר, אל תתעסקו בדבר הלכה, באשר אתם מקומנים מסוד התפלה, וכו'.

ומיהו, דבר הנגלה בזה עדיין סתום וחתום, ולכך ביאור : וכי מה לו ליוסף להזהיר, אחוז בזה, ומה להם לאחוזי שגזרנו לאזהרה נא, דאין לומר שלא שמעו תלמודם כל כך.

..

ואכתיב בזה, כי דוקא בתקופת שלטון יוסף הצדיק על כל ארץ מצרים הנקרא "גן-ה" כלשון הפסוק בגן-ה' כארץ מצרים, נתגלה להם לבני ישראל כי נפקד עת וזמן לעסק בהלכה בעולם המעשה, לעבודה ולשמירה. שעדיין ההלכה היתה בסוד העיבור, בחינת "תבונה", בסוד מעי אבא עלאה ק', וכדיתבאר, ומשכח דוקא דרך יסוד צדיק ב"ה.

חנא

והעינין הוא, כי בתקופת האבות, ההלכה היתה עדין צפונה בבת
 מדרשות של היחידים, אבות העולם, ודוקא למגרים; אבל, כשנתגלה
 יוסף לאחיו בהצגת אל חי בעולם, כי לאחיה וכו', אז, ובהצדנא מאש
 נגלה להם לבני ישראל כי גו הרשות נמסרת סכאן ואילך הן ליחיד
 הן לרבים; ולא עוד, כי נפסק הדבר מרשות לחובה במה שהזמן
 גרמה לה בעדות ביה"וסף, גט תורה שבכתב וגם תורה שבעל פה
 ומיד הבינו מעצמם כי התחיל הזמן להתעסק בעולם הגלוי בדבר
 הלכה, ולעבוד עבודת הבירורים, ולכך הוצרך יוסף להזהיר עליהם
 לעינין העיון בדרך, בסוד התפלה וכדאי' (ברכות נה"א). אמר ר' יצחק
שלישי דברים מאכירין עונותיו של אדם וכו', ועיון בתפלה וכו'.

ואז בפרט הסיבה שלא מצינו במקראו שום דבר לעסק
 בהלכה בתור "התעסקות" פנים בפנים, טרם תקופת השבטים.
 אפם כי התחילו השבטים בתורה המחלוקת, וגם יוסף נער הביא
 נפשו בתחילה, בסודם ובקבלם, דמדת הדין קודמת בכל מקום כנודע.
 והטוד בדותניה, שהוצרכו לשטף השכינה שמהם בחינת איש תועה,
 בסוד שמא "תתנו" שבזבזי רע" על הגארה, שמא תתנו עוד הפעם,
 ותהיה תפלתכם רוגזת עליכם בסוד אוסר דין לשמים, ע"ש.

פירוש הדברים, כי בתקופת האבות, בעוד היו היחידים הקדושים
 על ארך הקדושה בחינת "ישו השמים על הארץ", והרשעים חוצה
 לה, היה הטוב שולט בתחומו הראוי לו, והרע בשדה אחיזתו, ולא
 היה מקום כלל ועיקר לעסק בהלכה, שכל עסק בהלכה בא
 כמובן לצורך המעשה של הבינונים, הם הם מאש גבול אלכסון
 שמתן לקשר הגל-גבול בגבולות, צירופי שם ה'. כי שם המיוחד
 נקרא דוקא על היחידים, ותולדותיהם צבאותיו, וצריכים להצטרף
 כדי לזרר הטוב מהטוב שברע, בחינת תוך הדין שהביטנס שתי
 יצרים שופתם וכו', משום שתי הכלים, חד מהחלל וחד מהצבירה וכו',
 וכבר בני יעקב באו על המללים וכו'.
 אומנם תקופת האבות בדרגת כולו חייב או כולו גכאי;

צחק צדיק, שמעאל רשע; יעקב צדיק עשו רשע; באשר שמוגהן של הרשעים נאין ומעשיהם כרועים, כדא' במדרש פ' שלח: שמעאל שומע אל, בחינת ה"נשמע" בלבד, עשו עשה רצון עושיו, בחינת ה"נעשה" בלבד. אבל בני ישראל מדרגת הבינונים מכל צד, מזמן לצורך מחשבה טובה למעשה בחינת ה"נעשה ונשמע". ואדהכי ואלה שאלת בני ישראל הבאים חזר ומנאן במיתתן להודיע חיבתן, אף על פ' שמנאן בחייהם בשטותן הן, דחביבין ישראל וכו', משום הנעשה ונשמע וכו', לכולם בש"ם יקרא, עם האיחוד, בשורה טובה לבנים לעתיד לבא, והשורש נודע ביהודה, אם לתפלה ואם לתורה, ויח יהודה מאחיו, שמע ה' קול יהודה, חזרו בה ותמצא ח"ן.

וכשמעו אחי יוסף את כל הטובות האלו, כי יוסף אחיהם צדיק הוא, שנאמר התחת אלקים אלוכי, וכתב התחת אלקים אני, ולא עוד שעודנו חי, אלא גם עלה עלה מן הבור, וגם שולט על כל ארץ מצרים בחינת אב לפרעה, הבינו מעצמם כי התחיל הער להתעסק בהלכה בנגלה ולפתח שערים בתבונה. שראו בעיניהם כי יש צדיק בארץ חוץ, דכתיב ויאסף היה במצרים, עומד בצדקתו וגם שולט עליה. דאז ודא נפתחה תקופת ההלכה להתעסק בה.

לכך אמר להם יוסף: אל תרגזו בדרך, כלו' : בדרך גו שאתם הולכים לשלוג אל אבי, ובדבר זה בצרט, אל תתעסקו בדבר הלכה, אלא, מהרו, ועלו אל אבי, ואמרוגם בכ"ה אמר יוסף "מאש מה שאני אומר אליכם לאמר. ואף כי הדבר תמאה מאד בעיניכם לומר לצדיק אשר בארץ רדה אל לשכן דירת השכינה עמך בתחתונים, חוץ מתחום הקדושה, ודבר כזה עריך באמת המתנה רבה לדון ולפסוק על פ' ההלכה, בכל גאג, השמרו לנפשותכם ששא תתעסקו בזה בינכם לפסוק בדחי ההלכה אם דברי או מעשי כשרים אם לאו משום דן ודנין אוגו, כי זה הכלל נוהג דוקא במלכות בית דוד; ולכך דקדק לומר א"י, ולא א"יכם, ודוק. ומשום דנצרך לומר א"י, הוצרך בזה להקדים להם אזהרה מדויקת: עיניכם ראו פ' עיניכם ראו! שאני מהול, ואין כאן שום חשש לגילוי ערוג. ועני אחי בנימין דאין בלבי שנאה עליכם, כשם שאין לי שנאה עליו ..

שכר לא היה במכירתו, ואין כאן שום חשש לש"ד; כי פי המדבר
אליכם, בלשון הקודש, ואין כאן שום חשש לע"ג.
 ודי בה לכה לכה עתה בחזקת כשרות, ונאו כי ח"י אט"ז; ונודע
 כי שם זה בא על יסוד צדיק ב"ה, יוסף צדיקא.
 אבל, אל תעמדו עצמכם אתם מדבר הלכה, ודוקא בהלכות פסוקות
 דלית בהן ספיקות או הרהור, כי עת תפלה יתקרי; וכלו, התעסקו
 דוקא בפירוש הקטורת המגת על המחלוקת, פן קראכם האסון,
 שהאלסון מקום האסון, וכו', בסוד עובר דוכיס. ואין לך הלכה פסוקה
 כמו פירוש הקטורת, אחד-עשר סמנים היו בה וכו'.

ולתוספת הבנה וביאור לשיטת קצת, הנה ראוי להגיא בכאן מה
 שפירש החתם סופר בדרישותיו, על הפסוק "כי יתנך כאח ל, יונק צדי אמי,
אמצאך בחוץ אשקך, גם לא יבזו ל". ופלא פירש, דעתו מדוע באהבה הן
 האחת אהבת איש לאשתו ונקראת אהבת "פנים", כלו' מוגרת בביג ואסורה
 בחוץ, והשנית, אהבת אח לאחיו, והיא גם היא אהבה, ונקראת אהבת
 "חוץ", משום כי אסורה בבית. ואנו לדרכנו בקודש "כי יתנך כאח ל",
 דכל זה שיך לגלוג מצרים ולגילוי השכנה בארצות, לטען שיג אותיות
 "אלה" וכו'.

שגא הרב ג"ל לתנך קושית שחיתת פסח דמצרים, שחיתת חוץ
 החיצונית שבכולם. דאף כי לא היו בסוף הטומאה, אלא בארץ גושן היו,
 מ"ט השערים, הרי קרובה היא ביותר לעומק הטומאה, דאין לך חוץ חיצוני
 מזה, אלא שורש הט"א גופא.

הנה לדרכנו "אמצאך גם בחוץ" למד לגילוי שכנה בארצות,
 והתחיל העסק במכירת יוסף כנודע. אך לא נגלה הסוד שרם באו את
 יוסף לשבר בר מצרים, להוציא הסולת מהפסולת, סגולת תורה שבעל פה.
 ולא עוד, כי הנה אמרו בגארא: הבא על אחומו בחלוס יצפה
לחכמה, שנא' אמר לחכמה אחותי את. וכתב: חכמות בחוץ תרונה.
ואמרו ג"ל: כי שלא עסק בהלכה, לא טעם טעם חכמה סימיו.

פירוש הדברים: כי במורה גם כן ב' בחינות הן: בחינת

אשה בעלת בית, והיא חכמת הנסתר, ובחנת "אחות", והיא היא
הכמת ההלכה; כי ההלכה היא גילוי החכמה בחנת נוקבא דג"א,
ועינה בחוץ בעולם טוֹר, בחנת אחות לנו קטנה, בסוד דבר קטן וכו'.
לכן, מ"י יתכן כאח ל'; מ"י, ודאי אמא עלאה ק' בינה, אם הבנים
בחנת "אחים", ואז אמצאך גם בחוץ, וכו'.

..

ובזה נבא בשלום לביאור דברי רש"י: שכן אמר להם יוסף:
אל תרגזו בדרך. שכבר התחיל העג להתעסק בהלכה, וג' תלמידי חכמים
הולכים בדרך בלא דברי תורה וכו', אך בזאת, אל תתעסקו בדבר הלכה,
שלא תרגז עליכם הדרך, פ' שמא תמצאו בעסקכם ובטעוה טענה
עקומה לשול על ספק, והתורה עצמה אשר תלכו בה תרגז עליכם
מדה כנגד מדה, דאין לכם אסון חסור מזה, שכל מדוג שמים מדה
כנגד מדה. ובה פרט תשארו אשמים כלפי מעלה, דאם תתעסקו
בדברי בתור דבר הלכה, ודאי תהיו "תולים", דבהכרח דרכי ההלכה
ספק טהור ספק שמא עד מ"ט המזרבות, ובה העינין המחשבה
עצמה תהיה האשם החמור שבכולן, לישול ספק במלך המשיח.
ותמצאו אתם אשמים, כי באמת לא אתם שלחתם אותי הנה; אבל
מכרהם אותי הנה, ודאי.

פירוש הדברים: דאם "תתנו" בדרך האתעסק בהלכה, פונה
לימין ופונה לשמאל קודם להכרע דין אמת לאמיגו, הנה בהכרח עתידין
אתם לשול על ספק במה כי האלקים שלח אותי. ואז תשארו אשמים
במה שמכרם אותי. לכן, אל תתעסקו וכו', והכל אבואר.

..

וקרוב אל לצרף גזה דעת ר' באיר לעינין האכר והקנס
בריש פרק ג' דמגובות: שכך אמר ר' באיר: "כל מקום שי"
כוכר, אין קנס, וכל מקום שי קנס אין כוכר "ש"י, כי הם הם הדברים.

דובר ר' מאיר, קנסא ממאונג לא ילפיין, ור"ל, דקנסא אינו סתם תשלום בעלמא, אלא יש בו מד דין נפשות קצת. ולכן הוצרכו לפרש בשמעטין: כסף הקנס ככסף מהו הגתולוג, בעקלים. ונודע כי עקל עולה נפ"ש. וכך היה מונה: במקום שיש סכר, אינו דין שהיה קנס; כי עינין האכר בזה, הוא להוציא הקטנה כאלו אנינה אשה במלא האובן, אף כי ראיה לביאה. ויוצא מזה, דאם היה כבר הסכר, אין מקום לקנס ופסא מהני תשלומין. ולפי שטתו, "קנס" פירושו עונש להשגת גבול נפש, ובפרט גבול הגתוליס. אך, אם הקטנה נמסרה כבר לאדוניה לאמה, הנה נחשב הדבר כאילו אביה ראה אותה כשת ידים דוקא, ומסר לאדוניה כח הנמסך מבין עשר האצבעות, במה שמכר אותה לאמה.

ואין ספק כי גו המצב נתקיים אמש ~~הוא~~ בעינין מכירתו של יוסף, וכמו שפירש רש"י בפרשת וישב על הפסוק "וישלחו מעמך חברון" וזה לשונו: והלא חברון בהר וכו', אלא מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבריתים, כי גר יהיה גרעך וכו', ועבדום, וכו', ע"כ.

וביאור נכון לאלו הדברים נמצא בכלי יקר על התורה, לפי מה שאמרו ג"ל: אמר הקב"ה לאברהם, במה תרצה וידונו בנך וכו', ואברהם בירר לו הגליוג, ובגאנת העצה היעוצה אשר ישך אברהם, הלך ג"כ יעקב אבי יוסף וישלחו שכמה, והיתה סבה אמתו לאכירג בנו הקטן, כי בחינת "נער" נמכר יוסף בן י"ג שנה כמינין השם במספר קטן. ועוד הספורנו פירש בפסוק ואגין שמו הדבר, שחשב שיהיה החלוס אמיתי, והיה מתגאו ומצפה שיתקיים, כאמרם ג"ל בסנהדרין (פ' חלק): בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו, ע"ש. ונמצא בלי ספק כי שלוח מצוה היו אחי יוסף, ובמקום שיש סכר אינו דין שיהיה קנס, ועדיין לא נודע להם הדבר על בריו, לפי תיקונו של ר' אאד, כי נכלמים היו וכו', כדפירש"י.

וסמך ליה
 וחזר הלשון לראש העינין; דכתיב וישב יעקוב וישב, אלה תולדות יעקב, יוסף. ונודע בו "וישב", בקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רגזו על יוסף. דאין הרוג האמור כאן אלא רוגזו של יוסף, פ' עינין מכירתו, ואתי צפיר אמר להם יוסף אל תרגזו בדרך, פי' אל תתעסקו בדבר הלכתא דא בדרך, כי האלקים צלח אותי, וכו',

לקיים עשרת אומן צדיק וכו', אלא מהרו, וכו'.
ופירוש הדברים: כי אם תסכימו גם אתם לאותה עצה וכו',
אז יהיה המכר לכם שאם לגמרי, ובמקום מכר כזה, אין מקום לקנס.
והכתוב העיד כי הסכימו גם הם, וכדיתבאר.

..

ה"ד: ואלה שמות בני ישראל הגאים מצרימה, את יעקב אשר

וביתו בצו.

פירש רש"י: אע"פ שמנאן בחייהו בשמותן, חזר ומנאן במיתתן להודיע
חבתן שנמשלו לכוכבים שמוציאן ומכניסן במספר וצמחותן שנאמר:
המוציא במספר ~~צמחות~~ צמח, לכולם בשם יקרא. ע"כ.
וכוננו בזה, כי לפי ששמי המסורה, הנה נאה ויאה לבאר הפסוק
בשבח השבטים, וכך נראה לו לרש"י, שכונת הפסוק, כי מכל בני ישראל
הגאים מצרימה, דוקא אלו שמנאן כאן בשמותן היו ראויים לזה גם לאלתר
המיתה, בסוד טוב עם משמן טוב וכו', שנמשלו לכוכבים גם בחייהו וגם
במיתתן. והיו חבתן יתרה, שמוציאן ומכניסן במספר ובשם. אך ליתר
יוצא יקרא יעקב עוד הקריאה בשם תלויה בצורה, כמו שנאמר, המוציא
במספר צמח, לכולם בשם יקרא. וירצה, המוציא במספר צמח, בכלל
על נפש, לכולם בשם יקרא, לע"ל. וכל לפי פשטות הדברים, כי לכך שנה
רש"י פסוק דא מהפסוק שבמדורש. כי במדרש הכונה להעיר בפרט שבה
השבטים עצמם, ולכן נאמר "אונה מספר לכוכבים, לכולם שאלו יקראו".
ואולם רש"י, לבאר הפסוק זידן כדרכו בתורה, ולהורות ההפך בין שבה
השבטים ליתר על נפש, הוא דאגתא, וכדפ"ל. ולפי הנסתרות יש להאריך.
ויש לומר כי על כן כתיב "ויהי כל הנפש יוצא ירך יעקב", לי צער.
ואף כי הכלל דלי ויהי נוהג בעצם ג"ויהי בימי", בכל גאגת, יש לפרש נמי
ג"מאן אמר ווי."

ואהו הצער? הנה לפי פ' האורחיים, אין מקום לבארו על הגלוג,
כי לפי פשטי הכתוב אין גה מקום הדבר. אלא, התורה עצמה מצטערת
על שלא היו בין הכל אלא ע'. באשר ראוי היה יוסף להעמיד י"ב שבטים,
ולא העמיד אלא ב' משום פגע רע שפגעמו אשת פותיפרע. ונתן טעם
לדבר, ש"יוסף היה במצרימה", ודין גה גרמא שלא היו יוצא ירך יעקב ע'
אלא ע'.

ולא יצאו מיטקב שמונים ענפים, עד כאן לשונו השייך.

וב' לדייק בזה כי הצטרף למשך מנהיגת כף-ירך יעקב, וכתיב
"ותגש כף-ירך יעקב", וכתיב "ויהי כל הנפש יוצא ירך-יעקב". לפיכך

דקדק הכתוב לומר בזה הלשון נמי בפרשת ויגש (מו' כו): "כל הנפש
הגאה ליעקב מצרמה, יוצא ירכו, מלבד נשי בני יעקב". דבלאו הכי, מלבד

נשי בני יעקב למה לי? אלא השווה הכתוב השישים ושש לנשי בניו, ועד

כאן לא אמר "ויהי", אלא נשי בניו חוץ מהנהיגה, אף השישים ושש חוץ מהנהיגה.
אך הפסוק זידן חזר וכתב "ויהי" משום כי לא העמיד יוסף וכו' כדפי' האור-
החיים, וק"ל.

ולפיכך דאמר תאומא נלדו, והן בכלל יוצא ירך-יעקב ואמו

קודם הידתן מצרמה, ואם כן אפשר לומר כי בהן סגב הכתוב הצטרף
דכף-ירך, אין כאן קושיא, דאם כן היה לו לכתוב "ויהי" בויגש

נמי, כי שם מקומא, ועוד רצות מצאנה תולדות יעקב יוסף, ואשיס-נא ירך
תחת ירכי דפרשת ויחי. והעיקר כי איוסף קא, שהיה מגומן ליהוה

שטנו של עשו אשר הוא העמיד י"ג שבטים בתחומא הרע בל עיכוב כלל,

ובעונת נפלה העטרה וכו'. וברור בזה כי הנהיגה נתקיימה דוקא

ב"ויפוצו גרוטי ידיו", ביום עשוהו מלאכתו וכו', המשך מכירגו וכו', וכדפי'.

ואם תקשיא, שמוג בני ישראל כתיב, ואין לנו בני ישראל כאפעו.

אלא השבטים עצמם, ומה תלמוד לומר דוקא אלו שמנאן כאן בשמוגן וכו',

אם גה אינה קושיא. דפרשת ויגש גופא כתיב ואלה שמוג בני ישראל הבאים,

ואשבעים נפש קא, כתיבנה עיניך, ונכון הדבר להביאו.

ולכן יש להבין בקשר לעינינו דא, אהיא אותה החיבה שבגללה

נמשלו לכוכבים. ויש לומר כי יוסף עצמו נתנבא עליהם בזה בסוד

אחד-עשר כוכביא. ונתנון המדרש שכבר נמשלו לכוכבים בחלוס יוסף,

שפרטם בפני עצמם מלבד יתג בית-יעקב, ואתי' שפיר בפירוש הרמב"ן

בפסוק "הבוא נבוא", כי השמש רמז ליעקב כאובן, והירח לכל ע'

נפש יוצא ירכו, וי"ג כוכבים, אלו אחיו בפני עצמן. ע"ש.

וכונת הנמשל נתבארה היטב בפירוש המאור-ושמש, כי

נמשלו לכוכבים משום שעתידין ליהא מצדקן הרבים, וכתב ואצדיק
 הרבים ככוכבים לשולה ועד. לפיכך חזר ומנאן במיתתן דוקא, להורות
 מיבתן יתרה, שנמשלו לכוכבים וכו, ע"ש באורך. ועוד, ע' בהקדמת תיקון
 הזהר, פ' הפסוק, והמשכילים יאמרו כזהר הרקיע, דא מאר קבלה; א
ואצדיק הרבים ככוכבים לעולם ועד, דא מאר משנה וכו.

צננו
 פנינו
 ממנו
 ו.

ובזה אפשר להוציא ספינא זבין האור החיים לדברי רש"י. באשר כתב
 כ' אין פירוש רש"י מספיק אלא לדושה, ולא לפשטן של דברים. והשתה, לבתר
 אורו של המאור ושמש, דברי אור החיים ודברי רש"י. אור אחד הוא.
 באשר האור החיים עצמו פירש באר-היטב גמא היא השבטים
 מצדיקן הרבים, שלדעתו בא הכתוב לפרט מי ואי הצי לקבל גזרת
 המלך לסבול עול הגלוג. ונתן ראיה לזה שאחר מאה אביהם ועלו
 ארצה כנען, חזרו פעם שנית כאמור בפרשת ויחי (נ"ד). ואנה כאן
 הכתוב מי הן בעלי הצדקות, זה ראובן וכו, וכתב בספר גמרא לפנו
 לירא ה' וכו, ע"ש. וגם קושייתו השנית, שלפי דברי רש"י היה לו לקבוע
 המנין אחר אומר וימת יוסף זכאן, נראית כמתישבת במקצת. כי לפי
 דברי עצמו היה לו לכתוב קודם וימת יוסף דפרשת ויחי, ולא היה ראה
 לפרטם כאן, אלא ודא. נתכון הפסוק לפרטם סמוך למיתתן דכתב
 וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא. כי ביאמת יוסף דפרשת ויחי עדין
 הם לא אמו, שהוא הקדים דרך המלכות כדפירשו ג"ל. ולכן נראה ברור
 כי הדושה שהביא רש"י והפסט של האור החיים דבר אחד הוא, אלא
 כי רש"י נתן בזה מקום לקיבול שבר כדרכו הטוב, וטובים השנים מהאחד.

כלל העולה, כי באמת אחי יוסף הסכימו לדבר, לירד מצרימה
 ברצונם ובציבונם בסוד הע"גלוג, איש וביתו באו, ככל האמור להם על פי
 יוסף צדיק. והעיקר בעיני כי החליתו לזה בו ביום שנאמרה להם
 פרשת "אל תרגזו בדריך". כי אחרי מאה אביהם היו צריכים לחזור

מכל מקום משום טעם וצאנאם ובקראם אשר עגבו בארץ גשן,
 ענה מורה כי כבר הסכמו לדעת הצדיק, כדפי' האור החיים,
 אף כי תיבת "עגבו" צריכה עיון רב.

..

וכנה, לסיכום הדברים, פירש השלה"ק רמז נפלא בסוד כף-יקך
 יעקב, למה נקרא יעקב'א תכליתו של עולם, שתכלת דומה לים, וים
 דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא-הכבוד, וצורתו חקוקה בו בטוד מראה
 דמות אדם וכו'. והוא גזה, ירך רשי-תיבות ים, רקיע. כסא-הכבוד.
 ותגע הפך שבירך, בו בוא שנחב בית מקדשני, ונפלה עטרת ראשני, וכו'.
 וכו' כן, הוא הכתוב כי באורט אשת פוטיפרע בט"באג היה,
 דכתיב: (וישב, לט"יא) ויהי כהיום הזה, ויבא הביתה לעשות מלאכתו וכו',
 ונרש בתנחומה: ויהי, כאשר הגיע יום מיוחד, יום לחוק, יום אידם, וכו'.
 ונצטל יוסף עצמו, שנראית לו זמות דיוקנו של אביו וכו', אפס כי הפסיד
 כ' טיפות מבין אלצבנותיו, וכו'.
 וכו' כן, נראה ברור כי פרשת "אל תרגזו בדרך" נאמרה בו ביום,
 דכתיב: ויפל על צווארי בנימין אחיו ויבך (ויגש, מח"ד), וכדפי' ע"י על עני
מקדשיו שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן ליחוד.

ושוב פעם חודר הענין לראש: אל תתעסקו בדבר הלכה, כי היום
אסור בלימודים משום חרבן בית המקדש הנחרב על המחלוקת. ואל
תפסיעו פסיעה גטה, שלא תלך לדחוק את הקץ; והכנסו בחמה לעיר,
בכ"ט שב ש.אמר ליום השמיני, שלא לרחוק את הקץ.
 כי בחינם נמכרתם, וכו', ולא בכסף וכו'. ציון במצפוט תפודה,
 ועביה בצדקה, ב"ב' א.

היום א' לחודש אב-הרחמן, תשכ"ג.

ויאמר אליהם: אל תרגזו בדרך.

פירס"י: "אל תתעסקו בדבר הלכה. שלא תרגז עליכם הדרך; ד"א, אל תפסיעו פסיעה גסה, והכנסו בחמה לעיר." שורס אלו הדברים הובא בפרט במסכת תענית (י"ב) בשם רבי אלעזר: אל תתעסקו בדבר הלכה, שמא תרגזו עליכם הדרך.

והמאור עינינו בזה, הכלי-יקר על החורה, פירס עד אשר דק את כל הענין לפרטים. ואולם, נסאר לנו מקום לדרוש בעקביו, דלכאורה גוף דבר הדרסה חמוה מאד; מה ענין הרגז האמור בדרך עצמו, באשר כונת הפסוק פשוטה היא, כדפירס רס"י בהמסך דבריו: לפי שהיו נכלמים, היה דואג שמא יריבו בדרך על דבר מכירתו וכו', ע"ס. כלו' אל תרגזו אתם בדרך, אלא מהרו וכו'; ומה ראו ז"ל להכניס בזה דבר הלכה כלל ?

ונ' להעיר תחלה שנוי הלשון בדברי רס"י מדברי ר' אלעזר: במה טרס"י אמר: שלא תרגז עליכם הדרך ל' נקבה, וכונתו בתורה עצמה, מסום כי "דרך" בל' נקבה איקרי תורה, כדאיחא בריס קידוסיין, ע"ש. אך, בליסנא דר' אלעזר הדבר אינו מפורס עד כאן, ואי-בשיח "דרך" כמשמעו, דרך ממס: שמא תרגזו עליכם הדרך, פ' שמא תפול מלחמה בדרך ביניכם, אם תרגזו זה בזה על פי ההלכה, מסום כי איקרי מלחמה בל' זכר; דודאי כי אם יריבו ביניהם, זה אינו אלא על פי ההלכה, בסוד מחלוקת לסם קמים. ורס"י פירס בסוף דבריו, לא לפי ההלכה, אלא לפי המוסר, ולפלא פירס: על ירך נמכר, אתה ספרת לסון הרע עליו, וגרמת לנו לסנאתו; ע"ס.

ויש כאן לדייק כי פירס רס"י בתלמוד על מאמר ר' אלעזר, בלסון שמא "תצעו", דפירושו קמא תהיו "תועים" כאדם "תועה", בדרך מחמת דוגז על מסא ומתן בהלכה; וקרה, למה לא פירס נמי בלסון "תצעו" בהתאם לפירושו במקרא, פ' שמא "תצעו" בחורחכם מחמת עסקי הנסיעה וההילוך. והנה תרי הפירושים קסיין אהדדי בדברי רס"י, ואין לומר דהיינו הך.

דאם כן, למה לא הביא רס"י ז"ל המאמר בסם אומר, או "ברבותינו פירסו" כדרגילוחו; דלכאורא, סוף סוף הם הם הדברים; ומתוך דברי קוסיחא דא, וגם כי לרוב העולם אין כאן מקום לעיין, (הג"ה: ובפרס ע' בתורה ממימה שהטוה הגרסאות, ולא כדרכו הטוב), יתבאר בע"ה כי רס"י ראה בזה תידוס גמור מדברי ר' אלעזר.

ולחזוק דברינו, יש להקדים המאמר דבסוף כתובות: "ואם אין אתה עולה
הזהר בשלטה דברים, וכו' אלא שליט ביטיבה, שליט בעמידה, שליט בהילוך."
ונודע כי תחמו של התלמוד ביטיבה, ושל המסנה בעמידה, ושל המקרא בהילוך.
ורצו בזה: שליט גמרא, שליט מסנה, שליט מקרא; בסוד אחר לא הלך בעצת רשעים,
פורקי עול המקרא, ובדרך חטאים לא עמד, פורקי עול המסנה, ובמושב לצים לא
יסב, פורקי עול הגמרא. ואמרו "יטיבה" כנגד דברי הלכה, שדברי הלכה הם
הקשים ביותר, שכל עסק דבר הלכה לברר הקוליות העומדות בספק, וצריכים
יטיבה בזיעוד חכמים. אבל לגרסת המסניות בעמידה סגי; דיס כאן סמיכה;
ולקרוח אפילו בלכתו בדרך, כמובן.

ולענין, כאלו רמז להם יוסף: אל תהיו כמורי הלכה מתוך המסנה הראשונה
כלומר פסק דינכם הקדום במה שמכרתם אותי; באחר אתם בדרך, דהיינו תורת
הדרך לעלות אל אני דוקא. וסמא תצטרכו לעמוד בתחומה של המסנה, באחר דנתם
אותי ברובגז, ואז תרגז לכם הדרך תלכו בה, כלומר התורה עצמה, במה שחזרתם
להיות כמבלי עולם, וזהו תרגז עליכם הדרך, כדפירש"י במקרא, "תרגז", לשון
נקבה. דאם מתעסקים בדבר הלכה בדרך, בסוד דבר יום ביומו, גונב איס ומכרו; וכו'
ודאי יהיו "טועים", דהליכות עולם לו ואין לו ~~אמר~~ האמור כאן אלא יוסף, דאין
דן יחידי אלא אחד, והוא עצמו האחד דכתיב והאחד איננו; (וגם כי שמעון נמי
נקרא האחד, אנו דורשין כאן המקרא דהליכות עולם לו, ויס בשמעון סוד עמוק,
נרמז במנין המחנות, ואמ"ל). וכל זה סיין בלכתם בדרך, וכדיחבאר עוד.
אבל בסבתם בבית האני; דיס כאן יטיבה, דכתיב ויטב יעקב, וכאן י
להם אב זקן, וממילא אל הקרי הליכות אלא הלכות.

ובזה יובנו גם-כן דברי המדרש, אשר לכאורה נראין כסותרין טובא
דברי הגמרא, "אל תעמדו עצמכם מדבר הלכה", באשר בא בנכון פ' החכמים, דכונת
המדרש במגרת דוקא, פ' דרך המסניות בעלמא, ולכך דקדקו לומר אל תעמדו וכו'
ולא בהתעסקות, וכדיחבאר עוד בסמוך.

וכל זה בא ודאי לחזוק הקושיא: למה פירס רס"י דרך זו בשם תורה,
ודרך זו כמסמעו; והיה לו לרס"י לפרס בלסון "תסעו", בפירושו בתלמוד נמי.

= = =

ועוד יש להקדים אשר נ' קל להביין דרך הנסחרות בזה, ברמז פלוס
לענין התפלה, באשר ר' אלעזר היה עצמו רב גוברא בהלכות תפלה, כמו שהובא
בריש פרק ה' דברכות; ובמה כי זה הדרך נקרא בפסוק "עליה אל האב", ואין
לך דרך עליה כזו אלא תפלה ממש.

ות"ר איך עומדין להתפלל לא מחוך דין, ולא מחוך דבר הלכה, אלא מחוך הלכה פסוקה. בסוד רב אמי עבד כברייתא, דהיה סרוך בכל עת מכל המחלוקתות דבי-מדרסא, ומכאן דאיך תפלה עולה יפה מתורת המחלוקת, אפילו מאלו מחלוקתות לחם שמים, עליהן כתיב "רגזו ואל תחכאו", ואיך מקום להאריך. אך, "הלכה פסוקה" כמקרא דמא, ונקראת פסוקה כי לא נראר מקום לספק אפילו למארי הלכה וכל סכך לתלמידים.

ואיך ספיר אל תתעסקו בדבר הלכה, באשר אחס מזומנים בסוד התפלה, וכו'.

ומיהו, דבר הנגלה בזה עדיין סתום וחתום, וצריך באור! וכי, מה לו ליוסף להזהיר אחיו בזה, ומה להן לאחיו שהוצרכו לאזהרה כזו; דאיך לומר שלא שמשו תלמודם כל כך.

= = =

וזכיתי בזה, כי דוקא בחקופת חלסון יוסף הצדיק על כל ארץ מצרים, הנקראת גן ה' כלסון הפסוק "כגן-ה'", כארץ מצרים", נתגלה להם לבני ישראל כי נפקד עת וזמן לעסוק בהלכה בעולם המעטה, לעבדה ולסמרה. סעדיין חכמה ההלכה היתה בסוד העבור, בחינת "חבונה", בסוד מעי אימא עלאה ק', ונמסכת דוקא דרך יסוד צדיק ב"ה.

והענין הוא, כי בחקופת האבות, חכמת ההלכה היתה עדיין צפונה בבתי מדרשות של היחידים, אבות העולם, ודוקא למגרים; אבל, כשנגלה יוסף לאחיו בהסגחת א-ל ה"י בעולם, כי למחיה וכו', אז נגלה להם לבני ישראל כי זו הרוח נמסרת מכאן ואילך הן ליחיד הן לרבים; ולא עוד, כי נפסק הדבר מרשות לחובה במה שהזמן גרמה לה בעדות ביהוס"ף, גם תורה שבכתב וגם תורה שבעל פה במסמע. ומיד הבינו מעצמם כי החחיל הזמן להתעסק בעולם הגלוי בדבר הלכה, ולעבד עבודת הבירורים, ולכך הוצרך יוסף להזהיר עליהם לענין העיון בדרך, בסוד התפלה, וכדאיחא! אמר ר' יצחק, חלטה דברים מזכירין עונותיו של אדם וכו', ועיון בתפלה וכו'. (ברכות נ"ה א').

וזוהי בפרט הסבה דלא מצינו במקראות שום רמז לעסק בהלכה בתור "התעסקות" פנים בפנים, שום חקופת השבטים, אפס כי התחילו השבטים בתורת המחלוקת, וגם יוסף "נער" הביא נפשו בתחלה בסודם ובקהלם, דמדת הדין קודמת בכל מקום; והסוד בדותג"ה שהוצרכו לשתף השכינה עמהם בחינת איש "תועה", בסוד שמא "תתעו" שבדברי רס"י בחלמוד, פי' שמא תתעו עוד הפעם, ותהיה תפלתכם רוגזת עליכם בסוד מוסר דין לשמים.

פירוש הדבריה: כי בתקופת האבות, בעוד היו היחידים הקדושים על ארץ הקדושה בחינת "ימי השמים על הארץ", והרשעים חוצה לה, היה הטוב שולט בתחומו הראוי לו, והרע בסדה אחוזתו. ולא היה מקום כלל ועיקר לעסק בהלכה, שכל עסק בהלכה בא כמובן לצורך מעשה הבינונים, הם הם גבולי אלכסון שמדתן לקשר הבלי-גבול בגבולות, צירופי ספ"ה; כי הם המיוחד נקרא דוקא על היחידים, וחולדותיהם אבאותיו, וצריכים להצטרף כדי לברר הטוב מהטוב שברע, בחינת חוץ הדין. שהבינונים שתי יצרים לופס"ו וכו', מסום שתי הכלים וכו', חד מהחלל וחד מהטבירה, וכתיב בני יעקב באו על החללים.

אמנם, תקופת האבות בדרגת כולו חייב או כולו זכאי, יצחק צדיק יסמעאל רסע, יעקב צדיק עשו רסע, באשר שמות הרשעים נאין ומעשיהן כרוסין, כדאי במדרס פ' סלח: יסמעאל סומע אל, בחינת ה"נסמע" בלבד, עשו עלה רצון עושינו, בחינת ה"נעשה" בלבד. אבל, בני ישראל מדרגת הבינונים מכל צד, מדתן לצרף מחסבה טובה למעשה בחינת הנערה ונסמע; ואדהכי ואלה שמות בני ישראל הבאים, חזר ומנאן במיתתן להודיע חבתן, אף על פי שמנאן בחייהן בסמו"תן הן, דחגיבית ישראל מסום הנעשה ונסמע, לכולם בס"ס יקרא, סס המיוחד, בסורה טובה לבנים, לעתיד לבא. והסורס נודע ביה"ודה, אם לתורה ואם לתפלה, דכתיב ואת יהודא ללה לפניו אל יוסף להורות, וכתיב שמע ה' קול יהודא וכו', חזור בה ותמצא ח"ן.

וכלמען אחי יוסף את כל הטובות האלו, כי יוסף אחיהם צדיק הוא, שנא' התחת אלקים אנ"י, וכתיב התחת אלקים אנ"י, ולא עוד שעודנו חי, אלא גם עלה עלה מן הבור, וגם שולט על כל ארץ מצרים בחינת אב לפרעה, הבינו מעצמם כי התחיל העת להתעסק בהלכה בנגלה ולפתח סערים בחבונה. סראו בעיניהם כי יס צדיק בארץ חו"ץ, דכתיב ויוסף היה במצרים, עומד בצדקתו וגם שולט עליה, דאז ודאי נפתחה תקופת ההלכה להתעסק בה.

לכך אמר להם יוסף: אל תרגזו בדרך, כלו': בדרך זו שאחם הולכים לעלות אל אבי, ובדב"ן זה בפרס, אל תתעסקו לפי דרכי ההלכה, אלא מהרו ועלו אל אבי, ואמרתם אליו ב"כה אמר יוסף", ממס מה שאני אומר אליכם לאמר. ואף כי הדבר חמוה מאד בעיניכם לומר לצדיק אסר באהץ, רדה אלי לסכן דירת הסכינה עמך בתחוננים, חו"ץ מתחום הקדושה, ודבר כזה צריך באמת המחנה רבה לדון ולפסוק על פי ההלכה; בכל זאת, הסמרו לנפשותיכם סמא תתעסקו בזה ביניכם לפסוק בדרכי ההלכה אם דברי או מעשי כסרים אם לאו, מסום "דן ודנין אותו". סזה הכלל נוהג דוקא בהלכות בית-דוד. ולכך דקדק לומר אב"י, ולא אבינ"ו או אביכ"ס; ומסום דנצרך לומר אב"י, הוצרך בזה להקדים להם אזהרה מדויקת: עיניכם רואות, וכו': פ' עיניכם רואות: שאני מהול, ואין כאן סום חסס לגילוי עריות; ועיני אחי בנימין, דאין בלבי שנאה עליכם, כסס סאין לי שנאה עליו, סהרג לא היה במכירתני, ואין סום חסס לספיכות דמים, כאן

כי פי המדבר אליכם, בלשון הקודש, ואין כאן טום חטט לעבודה זרה; ודי בנה
לכם לראות כי אנכי בחזקה כשרות וכו', דנודע כי טם זה בא ביסוד צדיק
ב"ה, יוסף צדיקא.

אבל, אל תעמדו עצמכם אחס מדבר הלכה, ודוקא בהלכות פסוקות דליח
בהן ספיקות או הרהור, כי עת תפלה יתקרי; וכלו' התעסקו דוקא בפרסת הקטורת
המגנת על המחלוקת, פן קראכם האסון, שהאלכסון מקום האסון וכו', בסוד
עוברי דרכים. ואין לך הלכה פסוקה כמו פרסת הקטורת, אחד-עשר סממנים היו
בה, וכו'.

= = =

ולתוספת הבנה וביאור לענין קצת, כי תקופת חכמת ההלכה תלויה לגלוי
סלשון הצדיק בחו"ץ, הנה ראוי להביא בכאן מה ספירט החתם-סופר בדרשותיו,
על הפסוק "מי יתנך כאח לי; יונק טדי אמי, אמצאך בחוץ אסקך, גם לא יבוזו
לי". ופלא פירט, דסחי מידות באהבה הן; האחת אהבת איס לאסתו, ונקראת
אהבת "פנים", כלו' מותרת בבית ואסורה בחוץ; והשנית, אהבת אח לאחותו,
והיא גם היא אהבה, ונקראת אהבת "חוץ", מטום כי אסורה בבית. וזהו לדרכו
בקודש, "מי יתנך כאח לי" דכל זה חייך לגלות מצרים ולגילוי הסכינה בארצות,
למען שיח אותיות "אלה" בקרבה, וכו'.

סבא הרב ז"ל לתרוץ קוטיח סחיטת פסח דמצרים, סחיטת חו"ץ החיצונית
שבכולם, דאף כי לא היו בסוף הטומאה, אלה בארץ גסן היו, מ"ס טעורים, הרי
קרובה היא ביותר לעומק הטומאה, דאין לך חוץ חיצוני מזה, אלא טורס הס"א
גופה; לכך, אמצאך גם בחוץ, בחינת אהבת "חוץ" וכו', רמז לגילוי סכינה
במצרים, והתחיל העסק במכירת יוסף כנודע, אך לא נגלה הסוד טרם באו אחי
יוסף לטבר בר במצרים, להוציא הסלת מהפסולת, סגולת חורה טבעל פה.

ולא עוד, כי הנה אמרו ז"ל: הבא על אחוחו בחלום יצפה לחכמה, שנא
אמר לחכמה אחותי את, וכתיב, חכמות בחוץ תרונה. ואמרו ז"ל מי טלא עסק
בהלכה, לא מעם טעם חכמה מימיו.

פירוש הדברים: כי בתורה גם כן ב' בחינות הן. בחינת אסה בעלת-בית,
והיא חכמת הנסחרות; ובחינת "אחות", והיא חכמת ההלכה. כי ההלכה היא איא
גלוי החכמה בחינת נוקבא דק"א ב"ה, וענינה בחוץ, בעולס טו"ר, בחינת
אחות לנו קטנה וכו', בסוד דבר קטן, וכו'; ולכך, מ"י יתנך כאח לי, אח דוקא,
ואז אמצאך גם בחוץ. וכו'.

= = =

ובזה, נבא בסלום לביאור דברי רש"י: שכן אמר להם יוסף: אל תרגזו בדרך. שכבר התחיל העם להתעסק בהלכה, אך בזאת, אל תתעסקו בדבר הלכה, שלא תרגז עליכם הדרך, פ' שמא תמצאו בעסקכם ובסעות טענה עקומה ליטול עלי ספק, והתורה עצמה אשר תלכו בה תרגז עליכם מדה כנגד מדה, דאין לכם אסון חמור מזה, שכל מדות טמים מדה כנגד מדה. ובזה בפרט, תסארו אטמים כלפי מעלה, דאם תתעסקו בדברי חמור "דבר הלכה", ודאי תהיו "תועים"; דבהכרח דרכי ההלכה ספק יהיה ספק סמא עד מ"ט המדרגות, ובזה הענין המחסבה עצמה תהיה האטם החמור שבכולן, ליטול ספק במלך המליכה. ותמצאו אתם אטמים, כי באמת לא אתם שלחתם אותי הנה, אבל, מכרתם אותי הנה, ודאי.

פירוש הדבר: דאם "תתעו" בדרך המתעסק בהלכה, פונה לימין ופונה לשמאל קודם להכריע דין אמת לאמיתו, הנה בהכרח עחידין אתם ליטול עלי ספק במה כי האלקים שלח אותי; ואז תסארו אטמים כלפי מעלה במה שמכרתם אותי... לכן, אל תתעסקו וכו' והכל מבואר.

= = =

וקרוב אלי לצרף בזה דעה רבי מאיר לענין המכר והקנס בריש פרק ג' דכתובות: שכן אמר רבי מאיר "כל מקום שיש מכר אין קנס" ע"ס, כי הם הם הדברים דסבר רבי מאיר, קנסא ממנו לא ילפינן; ור"ל דקנסא אינו סתם תסלום בעלמא, אלא יש בו צד דין נפסות קצת. ולכן הוצרכו לפרש בסמעתין "כסף הקנס כסף מוהר הבתולות, בטקלים". ונודע כי שק"ל עולה נפ"ס. וכך היה מונה: במקום שיש מכר, אינו דין שיהיה קנס; כי ענין המכר בזה, הוא להוציא את הקטנה כאלו איננה אשה במלא המובן, אף כי ראויה לביאה, ויוצא מזה, דאם היה כבר המכר, אין מקום לקנס, ופטור מהני תסלומין. דלפי סתו, "קנס" פירושו עונש להסגת גבול נפש, ובפרט גבול הבתולים; אך, אם הקטנה נמסרת כבר לאדוניה לאמה, הנה נחשב הדבר כאלו אביה העריך אותה כסתי ידים דוקא, ומסר לאדוניה כח הנמשך מבין עיר האצבעות, במה שמכר אותה לאמה.

ואין ספק כי זה המצב נתקיים ממש בענין מכירתו של יוסף, וכמו שפרש"י בפרשת ויטב על הפסוק "ויסלחהו מעמק חברון" וזה לסונו: והלא חברון בהר וכו', אלא מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים כי גר יהיה זרעך וכו', ועבדום, וכו'. ע"כ. וביאור נכון לאלו הדברים נמצא בכלי-יקר על התורה לפי מה שאמרו ז"ל: אמר הקב"ה לאברהם, במה חרצה וידונו בניך וכו', ואברהם בירר לו הגליות, ובזאת העצה היעוצה אשר יעץ אברהם, הלך ג"כ יעקב אבי יוסף ויסלחהו סכמה, והיתה סבה מאתו למכירת בנו הקט"ן, כי בחינת "נער" נמכר יוסף, בן י"ג שנה

כמנין השם במספר קטן. ועוד הכפורנו פירש בפסוק ואביו שמר את הדבר, שחשב שיהיה החלום אמיתי, והיה מהאווה ומצפה שיחקייס, כאמרס ז"ל בסנהדרין (פ' חלק) בכל אדה מחקנא חוץ מבנו וחלבידו, ונמצא בלי ספק כי שלוחי מצוה היו אחי יוסף, ובמקום שיש מכר, אינו דין שיהיה קנס. ועדיין לא נודע להם הדבר על בוריו, לפי חיקונו של ר' מאיר, כי נכלמים היו, וכו', ודפי' רס"י.

וחזר הליון לראח הענין, דכתיב ויטב יעקב, וסמין ליה אלה תולדות יעקב, יוסף, ונדרה בו "ויטב", בקס יעקב ליטב בילוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. דאין הרוגז האמור כאן אלא רגזו של יוסף, פ' ענין מכירתו; ואחי' ספיר אמר להם יוסף אל תרגזו וכו', פ' אל תתעסקו בדבר הלכתא דא בדרך, כי האלקים טלח אותי וכו', לקיים עצה אוחו צדיק, וכו', אלא מהרו וכו'.

ופירוש הדברים: כי אם חסכינו גם אחס לאוחה עצה וכו', אז יהיה המכר לסמ טמים לגמרי, ובמקום מכר כזה, אין מקום לקנס, והכתוב העיד כי חסכינו גם הם, וכדי תבאר.

= = =

הה"ד: ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איס וביתו בצו

פירש רס"י אע"פ שמנאן בחייהן בסמותן, חזר ומנאן במיתחן להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובסמותן, שנאמר: המוציא במספר צבאם, לכולם בסם יקרא.

וכונתו בזה! כי לפי טעמי המסורה, הנה נאה ויאה לבשר הפסוק בטבח הסבטים, וכך נראה לו לרש"י: שכונת הפסוק, כי מכל בני יסדאל הבאים מצרימה דוקא אלו שמנאן כאן בסמותן, היו ראויים לזה גם לאלתר המיתה, בסוד טוב שם משמן טוב וכו'; שנמשלו לכוכבים גם בחייהן וגם במיתחן, וזהו חבתן יחירה שמוציאן ומכניסן במספר ובסם; אך, ליחד יוצאי ירך יעקב עוד הקריאה בסם ולויה בבטורה כמו שנאמר, המוציא במספר צבאם, לכולם בסם יקרא, וירצה: המוציא במספר צבאם, בכלל ע' נפש, לכולם בסם יקרא, לעתיד לבא. ונ' לפי פטטות הדברים, כי לכך שנה רס"י פסוק דא מהפסוק שבמדרס, כי במדרס הכונה להעיר בפרט טבח הסבטים עצמם, ולכך נאמר "מונה מספר לפוכבים, לכולם שפות יקרא; ואולם רס"י, לבאר הפסוק דידן כדרכו בתורה, ולהורות ההפרט בין טבח הסבטים ליחר ע" נפש הוא דאחא, וכדפי', ולפי הנסחרות יס להאריך.

ויש לומר כי על כן כתיב "ויהי כל הנפש יוצאי ירך-יעקב" ל' צער. ואף כי הכלל דל' ויהי נוהג בעצם ב"ויהי בימי", בכל זאת יס לפרס נמי ב"מאן אמר ווי".

ומהו הצער? הנה, לפי האור-החיים, אין מקום לבארו על הגלות, כי לפי פשטי הכתוב אין זה מקום הדבר, אלא, התורה עצמה מצטערת על שלא היו בין הכל אלא ע'. באשר ראוי היה יוסף להעמיד י"ב שבטים, ולא העמיד אלא ב' מטוס פגע רע שפגעו אשת פוטיפרע. ונתן טעם לדבר, ש"יוסף היה במצרים" ודין זה גרמא שלא היו יוצאי ירך יעקב אלא ע', ולא יצאו מיעקב שמונים ענפים, ע"כ לסונו השלך.

ונ' לדייק בזה כי הצער נמשך מנגיעת כף-ירך יעקב, דכתיב "ותגע כף-ירך יעקב", וכתיב "ויהי כל הנפש יוצאי ירך-יעקב". לפיכך דקדק הכתוב לומר בזה הלשון נמי בפרשת ויגס (מו' כו') "כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה יוצאי ירכו. מלבד נסי בני יעקב", דבלאו הכי, מלבד נסי בני יעקב למה לי? אלא, הסוה הכתוב הסטים וסט לנסי בניו, ועד כאן לא אמר ויהי. מה נסי בניו חוץ מהנגיעה, אף הסטים-וסט חוץ מהנגיעה. אך, הפסוק דידן חזר וכתב "ויהי" מטוס כי לא העמיד יוסף וכו', כדפירש האור-החיים, וק"ל.

ולמאן דאמר חאומות נולדו, והן בכלל יוצאי ירך יעקב, ומתו קודם רדתן מצרימה, ואם כן אפשר לומר כי בהן סבב הכתוב הצער דכף-ירך, אין כאן קושיא, דאם כן, היה לו לכתוב "ויהי" בדיק נמי כי שם מקומו, ועוד ראיות מ"אלה תולדות יעקב, יוסף" ומ"סיח נא ירך תחת ירכי" דפרשת ויחי. והעיקר, כי איוסף קאי, שהיה מזומן להיות סונו של עטו, אשר הוא העמיד י"ב שבטים בחחמו הרע בלי עיקוב כלל, ובעוונות נפלה העטרה וכו'. וברור בזה כי הנגיעה נחקימה דוקא ב"ויפוצו זרועי ידיו", ביום עשות מלאכתו וכו', והמשך מכירתו וכו', וכדיפ'.

ואם חקיי, שמות בני ישראל כתיב! ואין לנו בני ישראל כמסמכו אלא השבטים עצמם! ומה חלמוד לומר אלו שמנאן כאן בסמותן וכו'? גם זה אינה קושיא. דבפרשת ויגס גופא כתיב ואלה שמות בני ישראל הבאים,, ואשבעים נפש קאי, כחזנה עיניך; ונכון הדבר להבינו.

= = =

לכן, יש להבין בקטר לענין מה היא אותה החבה שבגללה נמסלו לכוכבים. ויש לומר כי יוסף עצמו נתנבא עליהם בזה בסוד אחד-עשר כוכביא. ונתכוון המדרש שכבר נמסלו לכוכביי בחלות יוסף, שפרטם בפני עצמם מלבד יתר בני יעקב. ואי' ספיר בפירוט הרמב"ן בפסוק "הבוא נבוא", כי הכמש רמז ליעקב כמובן, והירח ליחר ע' נפש יוצאי ירכו, וי"א כוכבים אלו אחיו בפני עצמם ע"ס.

וכונח הנמחל נתבארה היטב בפירוט המאור והמש, כי נמסלו לכוכבים

מסוּם שעתידין להיות מצדיקי הרבים, וכתיב: ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. לפיכך חזר ומנאן במיתחן להודיע חבתן יתרה שנמשלו לכוכבים וכו'.

ועוד, ע' בהקדמת החיקונים פ' הפסוק: והמסכילים יזהירו כזהר הרקיע, דא מארי קבלה; ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד, דא מארי מסנה, וכו'.

ובזה, אפשר להוציא ספיקא דבין האור־החיים לדברי רס"י. באר כפב דברי רס"י מספיקין אלא לדרסה, ולא לפססן של מקרא. והסתא, לבחר אורו של המאור וסמט, דברי האור-החיים ודברי רס"י אור אחד הוא. באר האור-החיים עצמו פירט באר היטב במה היו היבטים מצדיקי הרבים שלדעתו בא הכתוב לפרט מי ומי הבא לקבל גזרת המלך לסבול עול הגלות. ונתן ראייה לזה שאחר מות אביהם ועלו ארצה כנען, חזרו פעם שנית כאמור בפרשת ויחי (נ' ד).

ומנה כאן הכתוב מי הם בעלי הצדקות, זה ראובן וכו', ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' וכו', ע"ס. וגם קושייתו השנית שלפי דברי רס"י היה לו לקבע המניין אחר אומר וימת יוסף דכאן, נראית כמתיסבת במקצת. כי לפי דברי עצמו היה לו לפרטם קודם לוימת יוסף דפרשת ויחי, אלא ודאי נתכוון הפסוק לפרטם כאן, סמוך למיתחן, דכתיב: וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא.

כי בימת ⁹⁰¹ה' פרשת ויחי עדיין הם לא מתו, שהוא הקדים דרך המלכות כדפירשו ז"ל. ולכן נראה ברור כי הדרשה שהביא רס"י, והפסס של האור-החיים דבר אחד הוא. אלא כי רס"י נתן בזה מקום לקבול שכר כדרכו הטוב, וטובים השנים מן האחד.

כלל העולה, כי באמה אחי יוסף הסכימו לדבר, לירד מצרימה ברצונם ובצביונם בסוד הע'-גלות, איש וביחו באו, ככל האמור להם על פי יוסף צדיקא, והעיקר בעיני כי החליטו לזה בו ביום שנאמרה להם פרשת "אל תרגזו בדרך", כי אחרי מות אביהם היו צריכים לחזור מכל־מקום, מסוּם טפס וצאנם ובקדם אטר עזבו בארץ גסן, שזה מורה כי כבר הסכימו לדעת הצדיק וכדפי' האורח-חיים.

= = =

והנה, לסכום הדברים, פירט השלה"ק רמז נפלא בסוד כף-ירך, למה נקרא יעקב"א חכליתו של עולם, שתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד. ורמז בזה כי י"ם, רקיע"ע, כס"א הכבוד, ר"ת יר"ך. ותגע הכ"ף ⁹⁰²בביר"ך, בו ביום שנחרב בית-מקדשנו ונפלה עטרת ראשנו, וכו'.

וכמו כן, רמז הכתוב כי מאורע אמת פוטיפרע בס' באב היה, דכתיב: (ויטב, ל"ט, א) ויהי כהיום הזה, ויבא הביחה לעקוח מלאכתו, וכו', ונדרס

בתנחומא: ויהי, כאשר הגיע יום מיוחד, יום צחוק, יום אידם, וכו', ונאצל י
יוסף עצמו, הנראית לו דמות דיוקנו של אביו, וכו', אפס כי הפסיד י' ספות
מבין אצבעותיו.

וכמו כן, נראה ברור כי פרשת "אל חרגזו בדרך" נאמרה בו ביום;
דבחיב: "ויפל אל בוארני בנימין אחיו ויבן" (ויגס מח' ד) וכדפירש"י:
על לני מקדמות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן ליחרב.

וסוב פעם חוזר הענין לראש: אל תתעסקו בדבר הלכה, כי היום אסור
בלימודים מסום חרבן בית המקדס הנחרב על המחלוקת ואל תפסיקו פסיעה גסה,
סלא לדחק את הקץ, והכנסו בחמה לעיר, בכי"סוב שיאמר ליום הסמיני, סלא לרחק
את הקץ.

כי בחנם נמכרתם וכו', ולא בכסף וכו', ציון במשפט תפדה, וסביה
בצדק ה, בב"א.

היום א' לחדס אב-הרחמן חסכ"ג.